

ФРАГМЕНТАРЕН АНАЛИЗ НА ПАЗАРА НА ПЕТРОЛ В СВЕТОВЕН МАЩАБ

Радослав Радославов Хитов

Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Търговски бизнес“

e-mail: d020419192@uni-svishtov.bg

Резюме: Петролната индустрия е един от най-мощните отрасли в световната икономика и промените в референтните цени имат осезаеми последици за повечето производствени сектори и потребители. Статията представя в теоретичен и ретроспективен аспект особеностите в производството, предлагането и износа на петрол в световен мащаб в периода от края на 90-те години на XX век до 2020 г. Направен е задълбочен литературен преглед на световни и национални литературни източници в посочената научна област. В резултат от изследването са подробно разгледани и анализирани някои аспекти от производството, предлагането и износа на петрол на световния пазар.

В рамките на последните две десетилетия спад в производството на петрол се наблюдава единствено през 2020 г., но това обстоятелство е обяснимо от негативното въздействие на COVID-19 пандемията и последвалата икономическа криза. Въпреки това търсенето на петрол, съответно производството му, през 2022 г. достигна пред кризисните нива, а прогнозите на икономическите анализатори са за устойчива тенденция към нарастване.

Ключови думи: петрол, търговия с петрол, ретроспективен преглед, съвременни характеристики.

JEL: G13, L81, Q37.

FRAGMENTED ANALYSIS OF THE GLOBAL PETROLEUM MARKET

Radoslav Radoslavov Hitov

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Commerce

e-mail: d020419192@uni-svishtov.bg

Abstract: The petroleum industry is one of the most powerful sectors in the world economy and changes in reference prices have large and tangible effects on most production sectors and consumers. The article presents in a theoretical and retrospective aspect the peculiarities of production, supply and export of petroleum in the world in the period from the late 1990s to 2020. A thorough literature review of world and national literature sources in the mentioned scientific field is made. As a result of the study, some aspects of the production, supply and export of petroleum in the world market are examined and analysed in detail.

Within the last two decades, a decline in oil production was observed only in 2020 compared to the previous year, but this circumstance is explained by the negative impact of the COVID-19 pandemic and the global economic crisis triggered by its manifestation. Nevertheless, oil demand, and therefore production, in 2022 reached pre-crisis levels, and economic analysts forecast a sustained upward trend.

Key words: petrol, petrol trade, retrospective review, contemporary characteristics.
JEL: G13, L81, Q37.

Въведение

Днес петролът е една от най-търсените стоки в света и е неизменна част от нашето ежедневие и бит. Широкият спектър от приложения на петрола варира от производство на енергия до приложението му като суровина за транспортни горива и нефтохимически продукти като пластмаси, разтворители и лепила. Петролната индустрия е един от най-мощните отрасли в световната икономика и промените в референтните цени имат големи и осезаеми последици за повечето производствени сектори и потребители (Илийчовски, 2009).

Обект на настоящата разработка представляват същностните характеристики на петрола в качеството му на продукт, оказващ изключително съществено въздействие върху световното производство, търговия и икономика в нейната цялост. Научното съчинение има за предмет изясняване на съвременните характеристики на производството, предлагането и износа на петрол в световен мащаб. Целта на статията е да представи в теоретичен и ретроспективен аспект особеностите в производството, предлагането и износа на петрол в световен мащаб чрез литературен преглед на световни и национални литературни източници в областта. Разработката е информационно осигурена с официални статистически данни, предоставени при отворен публичен достъп от Statista, British Petroleum Statistical Review, ОПЕС, Shell, ExxonMobil и др.

Основно изложение

Ретроспективен преглед на търговията с петролни продукти

В категорията на петролни продукти спадат всички, които се добиват от въглеродороди и се преработват в рафинерии. Терминът „петрол“ (бук. пр. „каменно масло“) произлиза от латинските думи *‘petra’* (камък, скала) и *‘oleum’* (масло) (Gary et al., 2007). По естество петролът е сложна въглеродородна смес, която се среща в течно, газообразно или твърдо състояние. Противоречиво на широките обществени схващания, терминът „петрол“ се отнася не само до суровия нефт, а и всички течни, газообразни и твърди въглеродороди като природен газ и твърд битум (Герасимов, Митев и Минков, 1990). Важно е да се уточни, че суровият нефт се образува в продължение на милиони години от органични материали, разлагащи се в среда с ниско съдържание на кислород и високо налягане. Поради времето, необходимо за

образуване, той се счита за изчерпаем ресурс и неговите запаси са ограничени. Като единица за измерване се използва американският нефтен барел, като тази единица произлиза от времето на първите петролни полета в САЩ. Един нефтен барел се равнява на 42 галона или на приблизително 159 литра.

Петролната индустрия е огромен източник за акумулиране на световно богатство и включва в себе си процесите на проучване, добив, рафиниране, транспортиране (често с петролни танкери и нефтопроводи), преработка и продажба на петролни продукти. Изключителната финансова стойност на петрола и вторичните му продукти го карат да бъде известен като „черно злато“. До средата на XVII век това богатство е лежало скрито под повърхността на земната повърхност и неговият потенциал е бил нереализиран. Първите употреби на суров нефт и асфалт са регистрирани преди повече от 5000 години като според Херодот и Диодор Сицилийски, асфалтът е използван при изграждането на стените и кулите на Вавилон (Gary et al., 2007). Сведения сочат, че древните шумери, асирийци, персийци и вавилонци са използвали маслото, което естествено се просмуква до земната повърхност като източник на лечебни течности, смазочни масла, уплътнение за лодки и други (Speight, 2007). Първите употреби на петрол в древен Китай датират от преди повече от 2000 години като откритите исторически източници показват, че китайците са първите, които записват използването на петрол като гориво още през IV преди новата ера. Суровият нефт често се дестилира и от персийски химици, като ясни описания са дадени в арабски наръчници (Forbes, 1958). Петролът и петролните продукти навлизат в масова употреба в Европа едва през XIX век след редица открития и проучвания на техните употреби, както и след откриване на източници на петрол, допринасящи за стабилността на снабдяване (Abdel-Aal and Alsahlawi, 2014).

Съвременната история на петролната индустрия започва едва през 1846 г., когато Ейбрахам Геснър, канадски геолог, открива процес (фракция) за извличането на горима въглеродородна течност от албертит (разновидност на асфалт), която той нарича *керосин* (също известен като парафин или лампово масло. До този момент, напредналите общества са имали силна зависимост към китовото масло, използвано за захранването на лампи и други осветителни тела, което в началото на XIX век има статут на дефицитна стока поради масовото изстребване на китове) (Gary et al., 2007). Няколко години след това, през 1854 г., Игнаци Лукашевич, полски фармацевт, започва да произвежда керосин от ръчно изкопани нефтени кладенци близо до град Кросно, Полша (Frank, 2005).

Първата систематична петролна рафинерия в света е построена в Плоещ, Румъния през 1856 г. В Северна Америка първият нефтен кладенец е пробит през 1858 г. от Джеймс Милър Уилямс в Ойл Спрингс, Онтарио, Канада (Maugeri, 2005). В Съединените щати петролната индустрия се ражда през 1859 г., когато бизнесменът Едуин Дрейк открива петрол близо до Титусвил, Пенсилвания. С пробиването на първия петролен кладенец в

Пенсилвания петролът бързо се превръща в основен източник на керосин и силно търсена търговска стока. Поради използването му в лампи керосинът е основният продукт за рафиниране в продължение на няколко десетилетия, докато появата на електрическата лампа не намалява неговата стойност (Yergin, 1993). С развитието на електричеството и появата на двигателя с вътрешно горене, обаче, търсенето и предлагането на петролни продукти драстично нараства, особено по отношение на транспортни горива, които се създават от нефт и могат да се смесват, за да се получат бензин, дизел, турбинни горива или отоплителни масла. Развитието във въздушния транспорт, както и Втората световна война, също допринасят за подема на индустрията поради необходимостта от високооктаново количество авиационен бензин и реактивно гориво (Speight, 2007).

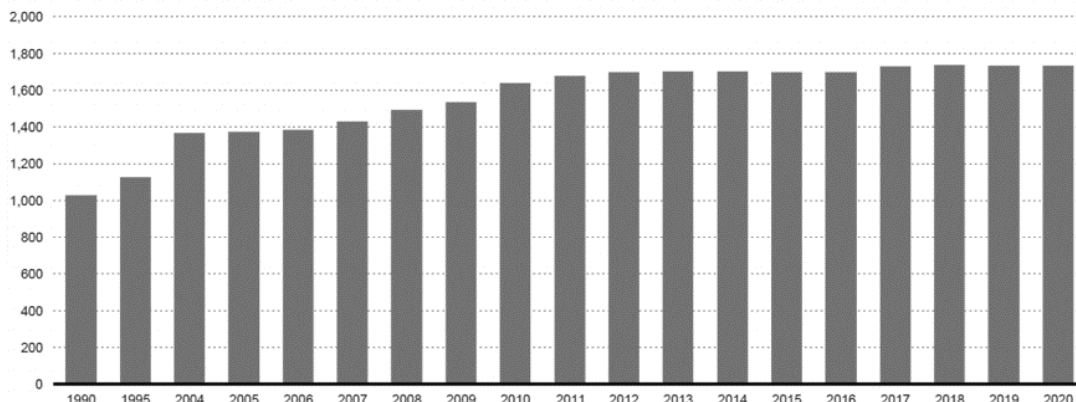
С разширяването на индустрията, местата, на които суровият нефт се преработва, по-известни като рафинерии, се развиват с бързи темпове и днес те са основната дестинация на суровия петрол. В тях се извършват три основни функции: (а) разделяне на разнообразни видове въглеводороди, присъстващи в суровия нефт, във фракции с по-тясно свързани свойства, (б) химично преобразуване на отделените въглеводороди в по-желани продукти и (в) пречистване на продуктите от нежелани елементи и съединения. Основният процес за отделяне на въглеводородните компоненти е фракционна дестилация. Фракциите на суров нефт, отделени чрез дестилация, се предават за последваща преработка в множество вторични нефтопродукти (Kumins, 2004).

Както беше посочено, петролната индустрия е един от най-съществените източници в световната икономика за акумулиране на богатство. Още от древността петролните продукти са познати и са намирали проявление в някои сфери на обществения живот като строене на пътища, гориво за отопление и др. Масовата употреба на петрола и петролните продукти в Европа датира от средата на XIX в., като до края на века рафинерии се появяват и в САЩ. Икономическото развитие, разширяването на индустрията, революционните индустриални открития като двигателя с вътрешно горене и др. неминуемо водят до увеличение в търсенето на петрол, което от своя страна е основният фактор за развитие на петролната индустрия в световен мащаб.

Характеристика на съвременния пазар на петролни продукти

Нефтената индустрия е условно разделена на три сегмента: нагоре, средно/междинно и надолу по веригата. Нагоре по веригата включва всички дейности от проучване и сондиране на нефтени находища до извличането му от земята. В категорията междинни дейности са включени транспортирането и съхранението на нефт, а третият сегмент се съставява от рафинирането, преработването, продажбата и маркетинга на крайните продукти (Diaz, 2021).

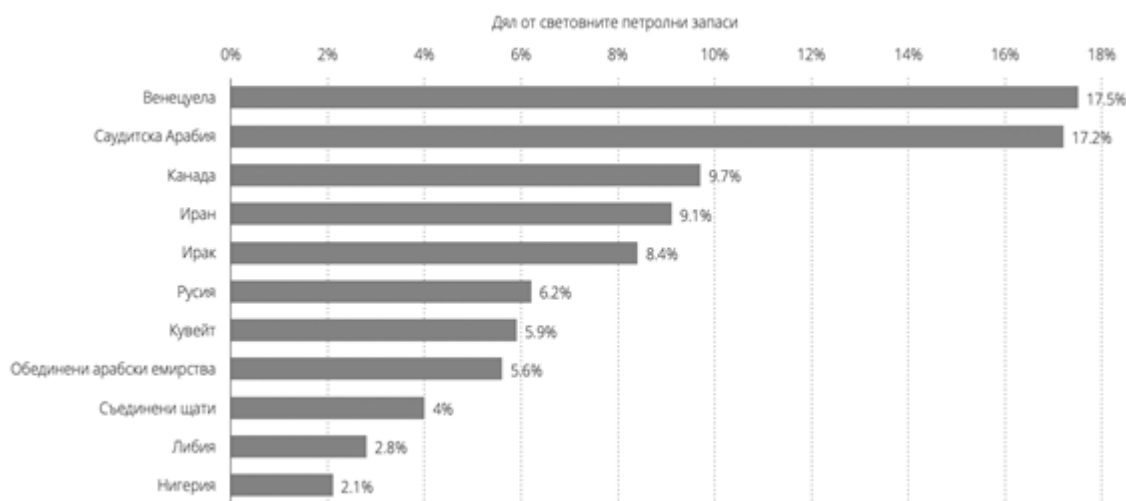
През 2020 г. глобалните доказани запаси от суров петрол възлизат на 244,4 милиарда метрични тона (Statista, 2021; BP, 2021). Между 1990 и 2011 г. обемът на световните петролни запаси нараства значително от малко над 1 милиард барела през 1990 г. до близо 1,7 милиарда (Фигура 1). Оттогава количеството на петролните запаси в световен мащаб остава приблизително същото, с леко увеличение през последните години.

Източник: BP Statistical Review of World Energy, 2021, p.16.

Фигура 1. Доказани запаси от суров петрол в световен мащаб от 1990 до 2020 (в милиарди барела)

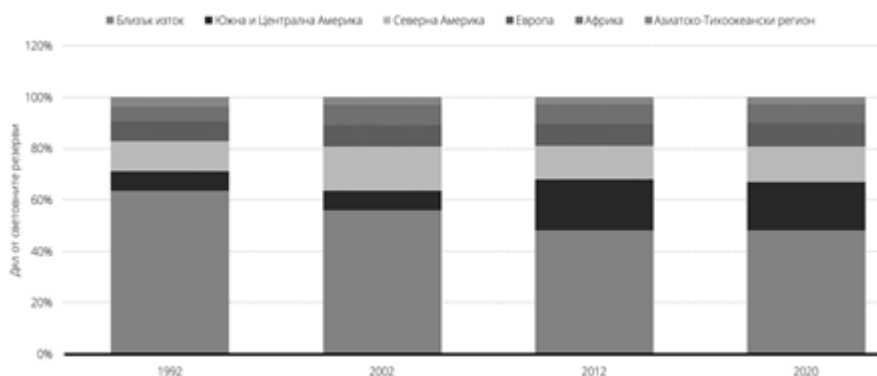
Близкият изток представлява най-голям дял от доказаните петролни запаси от всеки регион в света (Фигура 2). Към 2020 г. Близкият изток съдържа 48,3% от известните петролни запаси, като Близкият изток и Южна Америка са дом на двете страни с най-високи доказани петролни запаси в света: Саудитска Арабия и Венецуела (Statista, 2021; BP, 2021; EIA, 2021).

Източник: BP Statistical Review of World Energy 2021.

Фигура 2. Разпределение на петролните запаси в световен мащаб през 2020 г., по държави

През последните три десетилетия делът на Близкия изток в световните петролни резерви спада от над 60% през 1992 г. на 48,3% през 2020 г. (Aramco, 2021; Shell, 2021; EIR, 2006). Това се дължи главно на по-големите запаси, открити в Северна и Южна Америка. През 2009 г. Венецуела потвърди значителни петролни открития и само за няколко години доказаните петролни запаси в Централна и Южна Америка нарастват от по-малко от 20 до около 48 милиарда метрични тона. През 2011 Венецуела обяви, че нейните доказани петролни запаси са надминали тези на Саудитска Арабия като най-големите в света (Statista, 2021). Повечето от тези запаси са под формата на нефтени пясъци и други много тежки нефтени видове (BP, 2021) (Фигура 3).

Източник: BP Statistical Review of World Energy 2021.

Фигура 3. Разпределение на петролните запаси в световен мащаб от 1992 до 2020г., по региони

Важно е да се спомене, че Венецуела и Саудитска Арабия са сред основателите на Организацията на страните износителки на петрол (ОПЕК), която в момента се състои от 13 държави: Алжир, Ангола, Екваториална Гвинея, Габон, Иран, Ирак, Кувейт, Либия, Нигерия, Република Конго, Саудитска Арабия, Обединените арабски емирства и Венецуела (ОПЕК, 2021). Съвкупността от тези държави произвежда около 40% от общия суров петрол в световен мащаб, което прави ОПЕК изключително силна организация на международната сцена.

През 2020 година световното производство на петрол възлиза на 88,4 милиона барела на ден. Нивото на добив на петрол достигна рекордно високо през 2019 г., около 95 милиона барела, което се равнява на около 4,2 милиарда метрични тона (Sinopet, 2021; ОПЕК, 2021; ExxonMobil, 2021) (Фигура 4). Въпреки това глобалната коронавирус пандемия и нейното въздействие върху търсенето на транспортни горива довежда до забележим спад през 2020 година (Statista, 2021).

Тъй като нарастващ брой конвенционални запаси биват изчерпани, неконвенционалните средства за добив на нефт придобиват все по-голяма важност. Чрез проучването на шистов нефт и нефтени пясъци Съединените щати, например, стават най-големия производител на петрол като през 2020,

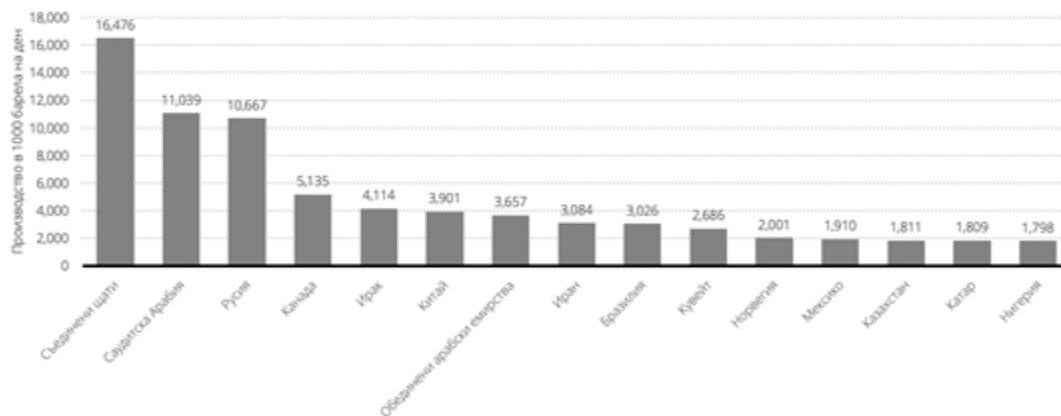
държавата произвежда средно по 16 милиона барела петрол на ден. Съединените щати невинаги са били най-големият производител на петрол. Цените на петрола от страните от ОПЕК, които се покачват през годините, доведоха до световна рецесия, която достигна своя връх през 2008 г. (ОРЕС – MOMR, 2021a). В резултат на това Съединените щати намаляват вноса на петрол, а инвеститори се възползват от по-ниските лихвени проценти за разработване на технологии като хидравлично разбиване (фракинг), които позволяват вътрешен добив на нефт от кладенци дълбоко под земята, които са били твърде трудни за достигане (Howarth, Ingraffea and Engelder, 2011). През 2019 г., преди търсенето на петрол да бъде засегнато от пандемията, вносът на северноамериканската страна пада под 2,5 милиона барела, което е спад от 26 процента в сравнение с десетилетие по-рано (Statista, 2021).

Източник: Statista 2021.

Фигура 4. Производство на петрол в световен мащаб от 1998 до 2020 г. (в 1000 барела на ден)

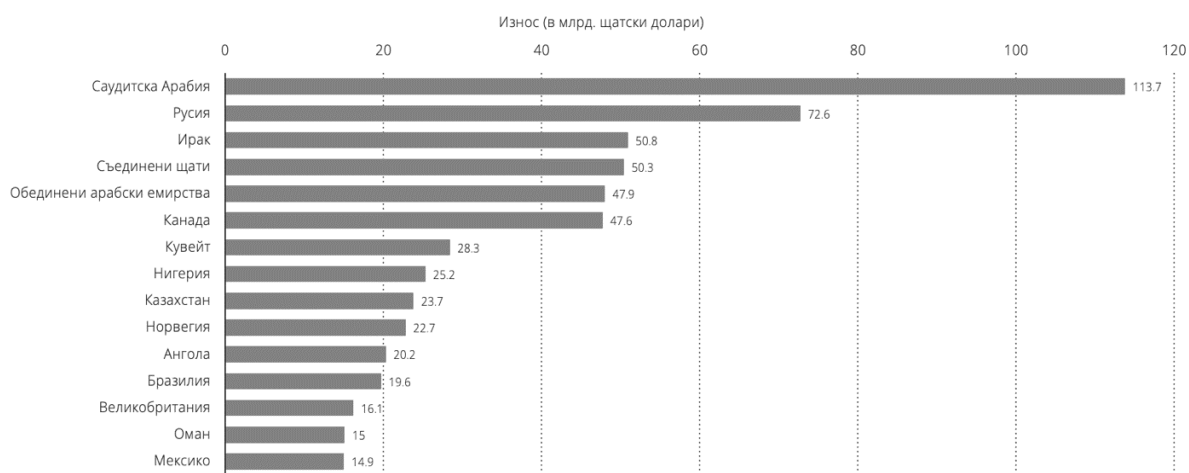
Саудитска Арабия и Русия са втори и трети по големина производители в света, които също така се нареждат като първите две страни с най-висок износ на петрол (Statista, 2021; ВР, 2021; ЕА, 2021) (Фигура 5).

Източник: Statista 2021.

Фигура 5. Производство на петрол във водещите страни производители през 2020 (в 1000 барела на ден)

Като регион Близкият изток е най-големият износител на петрол в света с приблизително 14 милиона барела на ден през 2020 г. Азиатско-тихоокеанският регион изнася второто по големина количество петрол, макар и приблизително наполовина по-малко от Близкия изток (BP, 2021). Приблизително една трета от световното производство на петрол идва от Близкия изток. Само на Саудитска Арабия се падат повече от десет процента, като Иран, Ирак и Обединените арабски емирства имат между четири и пет процента дялове от световния добив на суров петрол. Извън Близкия изток, САЩ и Русия са водещите страни износителки, с повече от седем милиона барела на ден, изнасяни през 2020 г. (ОПЕС – MOMR, 2021b). Докато ролята на Русия в световния експортен пейзаж е установена от много години, като обемът на износа ѝ остава относително стабилен през последното десетилетие, Съединените щати се открояват като новия играч на пазара. От 2010 г. износът на петрол от САЩ се е увеличил почти четири пъти, надминавайки Русия и Саудитска Арабия през 2020 г.

Източник: Statista, 2021.

Фигура 6. Износ на петрол от водещите страни износителки през 2020 г. (в 1000 барела на ден)

По отношение само на суров нефт Саудитска Арабия е лидерът по износ през 2020 г. на стойност 113,7 милиарда щатски долара (Statista, 2021). Това е най-високата сума, генерирана от която и да е страна износителка на суров петрол през същата година и съответства на 17,2% дял от световния износ на суров петрол (Фигура 6) (ИТС, 2021).

Заклучение

Петролът представлява една от най-търсените и търгувани стоки в световен мащаб. Още от периода на масовото му въвеждане в експлоатация

през 19 век до наши дни търговията с петролни продукти и волативността в неговата цена са един от най-съществените фактори, оказващи въздействие върху икономическото развитие. С нарастването на производството и потреблението в света нарастват търсенето и цената на петрола. В периода от 1998 г. до 2020 г. съществен спад в производството и търговията с петрол се наблюдава единствено през 2020 г. спрямо 2019 г., но това обстоятелство е обяснимо от световната коронавирус пандемия, която поради наложените локдауни и следствията от тях предизвика безпрецедентна икономическа криза, неминуемо отразила се и върху производството, търсенето и износа на петрол. Въпреки колебанията в икономическата конюнктура, предвид същността на петрола и изключителната необходимост от неговото потребление както от множество индустрии, така и от крайните потребители, неговото търсене през 2022 г. достигна предкризисните нива, а очакванията на икономическите анализатори са за продължаване на тенденцията към нарастване.

Използвани източници

- Abdel-Aal, H. and Alsahlawi, M. (2014). *Petroleum economics and engineering*. Boca Raton: CRC Press.
- Diaz, M., et. all (2021). *U.S. Energy in the 21st Century: A Primer*, Congressional Research Service, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46723>
- ExxonMobil (2021). *ExxonMobil – Financial and Operating Review 2020* [online] Available at: <https://corporate.exxonmobil.com/investors/annual-report>
- Forbes, R. J. (1958). *Studies in Early Petroleum History*. Brill Publishers.
- Frank, A. F. (2005). *Oil Empire: Visions of Prosperity in Austrian Galicia (Harvard Historical Studies)*. Harvard University Press.
- Gary, J. H., Handwerk, J.H., Kaiser, M.J., & Geddes, D. (2007). *Petroleum Refining: Technology and Economics* (5th ed). CRC Press. <https://doi.org/10.4324/9780203907924>
- Howarth, R., Anthony, I. and Engelder, T. (2011). Should fracking stop?, *Nature*, 477, 271-275.
- Kumins, L., Parker, L., and Yacobucci, B.,(2004). *Refining Capacity — Challenges and Opportunities Facing the U.S. Industry*, New York: PIRINC.
- Maugeri, L. (2005). *The age of oil : the mythology, history, and future of the world's most controversial resource*. Guilford, CN: Lyons Press.
- OPEC – MOMR (2021a) Monthly Oil Market Report November 2021 [online]. Available at: https://www.opec.org/opec_web/en/publications/338.htm

- OPEC – MOMR (2021b) Monthly Oil Market Report Sept 2021 [online]. Available at: https://www.opec.org/opec_web/en/publications/338.htm [Accessed 4 October 2021].
- OPEC – MOMR (2021c) Monthly Oil Market Report August 2021 [online]. Available at: https://www.opec.org/opec_web/en/publications/338.htm
- Sinopec (2021). *Sinopec: Annual Report 2020* [online] Available at: <http://www.sinopec.com/listco/en/Resource/Pdf/2021041502.pdf>
- Speight, J.G. (2007). *The Chemistry and Technology of Petroleum* (4th ed.), Boca Raton, Florida: CRC Taylor & Francis Group.
- Speight, J.G. (2007). *The Chemistry and Technology of Petroleum* (4th ed.), Boca Raton, Florida: CRC Taylor & Francis Group.
- Statista (2021). *Global oil industry*. [online] Available at: <https://www.statista.com/study/10750/global-oil-industry-and-market-statista-dossier/>
- Yergin, D. (1993). *The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power*. New York: Touchstone.
- Герасимов, М., Митев, Д. и Минов, Д. (1990). *Химия и физика на нефта и газа* [уч. помагало за студентите от ВХТИ]. София: Техника.
- Илийчовски, С. (2009). Релевантни фактори при изграждане на търговски стратегии на стоковите борси, Икономически алтернативи, 2009, бр.6, с.67-80, УНСС.
- Минков, Д., Петков, П. и Вълчев, Д. (2000). *Нефт: Състав, свойства и химизъм на процесите на преработването му*. София: Ексел-М.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XV, 2022

Книга 18

Том XV, 2022 г.
Книга 18

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XV – 2022, книга 18

Студии и статии

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Проф. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Милена Александрова – технически секретар

Съдържание

Студии

Анна Димитрова Димитрова
ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ – ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТТА: ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР5

Велизар Руменов Йорданов
ПРОУЧВАНЕ ПРОЕКТИРАНЕТО НА ДИСТРИБУЦИОННИ
КАНАЛИ ЗА ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ:
КОНЦЕПТУАЛНО-МЕТОДОЛОГИЧНИ И ЕМПИРИЧНИ АСПЕКТИ26

Галя Колева Монева
МЕНЮ ИНЖЕНЕРИНГ – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕВЕНЮ
МЕНИДЖМЪНТ В РЕСТОРАНТЪОРСКИЯ БИЗНЕС52

Грета Иванова Иванова
ИНТЕГРИТЕТЪТ В ОРГАНИТЕ НА ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА ВЛАСТ
В БЪЛГАРИЯ75

Диман Христов Каранфилов
РИСКОВЕ ЗА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ ПРИЛАГАНЕ
НА НУЛЕВА СТАВКА ПРИ ВОД МЕЖДУ БЪЛГАРСКИ
И РУМЪНСКИ ДРУЖЕСТВА93

Изабела Филипова Йонкова
РЕЛАЦИЯ „ЕТИЧНА ИНФРАСТРУКТУРА – ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ“
В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР115

Статии

Александра Георгиева Ангелова
ЕВРОПЕЙСКИ ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
И ПРИОБЩАВАЩ РАСТЕЖ В РАЗВИВАЩИТЕ СЕ ИКОНОМИКИ139

Александър Тихомиров Личев
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО ОТ ВЪЗРАЖДАНЕТО ДО СРЕДАТА НА 20 ВЕК –
ПРАКТИЧЕСКАТА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ЗАРАЖДАЩАТА СЕ
БЪЛГАРСКА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА КУЛТУРА153

Алексей Асенов Гудев
ПРОБЛЕМИ ПРИ ОБЛАГАНЕТО С ДДС НА ТУРИСТИЧЕСКИ
ДРУЖЕСТВА В ХИПОТЕЗА НА ФАЛИТ167

Анатоли Филипов Велковски
МИТНИЧЕСКИЯТ СЪЮЗ И ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – ДИНАМИКА И ТЕНДЕНЦИИ177

Богомил Методиев Богомилов ЛИДЕРСТВО И ОРГАНИЗАЦИОННО РАЗВИТИЕ.....	191
Ваня Владимирова Галчева НАСОКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ФИНАНСОВИЯ МЕНИДЖМЪНТ НА ТЪРГОВСКИТЕ АВТОМОБИЛНИ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА В БЪЛГАРИЯ	201
Васил Пламенов Василев СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ, СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВРАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА ТРАНСПОРТНИ УСЛУГИ В БЪЛГАРИЯ	214
Гален Петров Русинов РОЛЯТА НА РЕГУЛАТОРНИТЕ РАМКИ НА ЕС ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА ЕМИСИИТЕ ОТ ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ	226
Горян Благовестов Милев ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СИСТЕМИ: ПРЕДПОСТАВКИ, ЗАКОНОМЕРНОСТИ, КОНЦЕПЦИИ	235
Елена Росенова Костадинова ДЕМОГРАФСКА ОЦЕНКА НА ПРИДУНАВСКИТЕ ОБЩИНИ КАТО ФАКТОР ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ	247
Живка Антонова Петрова ВЛИЯНИЕ НА ПАРАЛЕЛНИЯ ИЗНОС НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ ВЪРХУ ПАЗАРА НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ.....	263
Иванка Стефанова Янкова СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ – ПОЛИТИКИ, МЕТОДОЛОГИЯ, ИНДИКАТОРИ.....	278
Ивелин Симеонов Кичуков БОРСОВ АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДРУЖЕСТВА НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР	294
Ивелина Йорданова Станева ESG СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРСКИТЕ БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИ.....	307
Йордан Николаев Колев ИНТЕГРИРАН БАЗИРАН НА МЯСТОТО ПОДХОД – ОСНОВНИ СПЕЦИФИКИ И ПРИЛОЖЕНИЕ	322
Мирчо Радостинов Стоянов АНАТОМИЯ НА ФИНАНСОВИТЕ КРИЗИ: ОТ ГОЛЯМАТА ДЕПРЕСИЯ НАСАМ	335

Наталия Стоянчева Стоянова СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕДРЕАЛИЗИРАНЕ ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БИЗНЕС СЕКТОРА.....	345
Невена Руменова Ляскова-Великова РОЛЯ НА ИНОВАЦИИТЕ В ТУРИЗМА	359
Николай Василев Тодоров ЯПОНСКИ НОРМАТИВНИ РЕШЕНИЯ ЗА НАЛАГАНЕ МОДЕЛА НА КРЪГОВА ИКОНОМИКА	370
Петя Йорданова Тодорова ВЛИЯНИЕ НА КОНСТАТИРАНИ ОТ ПРИХОДНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ НЕРЕАЛНИ ДОСТАВКИ ВЪРХУ ОБЛАГАНЕТО ПО РЕДА НА ЗКПО НА КРЕДИТНИТЕ ИНСТИТУЦИИ	384
Пламена Йорданова Колева СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ДИНАМИКАТА НА ВХОДЯЩИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ	396
Радка Иванова Василева ЛИКВИДАЦИОННИТЕ РАЗНОСКИ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ.....	411
Радослав Радославов Хитов ФРАГМЕНТАРЕН АНАЛИЗ НА ПАЗАРА НА ПЕТРОЛ В СВЕТОВЕН МАЩАБ	427
Силвия Петрова Петранова ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР АКВАКУЛТУРИ – ЕДИН ОТ СЪЛЪБОВЕТЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА „СИН РАСТЕЖ“	437
Снежана Веселинова Найденова ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯТ МОДЕЛ НА ОБУЧЕНИЕ КАТО ИНОВАТИВНА ПРАКТИКА В ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА – ПРОБЛЕМНИ ОБЛАСТИ, РЕЗУЛТАТИ И ЕФЕКТИ	452
Стелиян Богданов Стефанов ДАНЪЧНО-ОСИГУРИТЕЛНИ МОДЕЛИ В ЕС.....	469
Стефан Ангелов Пешов ПОЛЗИ ОТ ПОДОБРЯВАНЕ НА СЪБИРАЕМОСТТА ОТ ДАНЪЦИТЕ ВЪРХУ СДЕЛКИТЕ С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ	481
Тодор Димитров Георгиев ФОТОВОЛТАИЧНИТЕ ЦЕНТРАЛИ В ЕНЕРГИЙНИЯ БАЛАНС НА БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	491

Христо Симеонов Василев ПОДХОДИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА СТРАТЕГИИ ЗА ИНТЕГРАЦИЯ НА БИЗНЕСА.....	502
Цветомира Георгиева Велева МАКРОПРУДЕНЦИАЛНИТЕ ПОЛИТИКИ – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА AD-НОС СИТУАЦИИ И РИСКОВЕ ПРИ БАНКИРАНЕТО	515
Цондю Стойчев Цондев ВЛИЯНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА COVID-19 ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА НЕДВИЖИМИТЕ ИМОТИ – ГЛОБАЛНИ СВИДЕТЕЛСТВА И НАЦИОНАЛНИ ОСОБЕНОСТИ	529
Шендоан Ремзи Халит РОЛЯТА НА ЛИДЕРСТВОТО В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР.....	541

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XV – 2022, книга 18

Даден за печат на 18.12.2023 г., излязъл от печат 20.12.2023 г.
Поръчка № 18868; формат 16/70/100; тираж 60

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А